

1 Staroveká - hebrejská literatúra

1.1 Biblia a jej význam

 Biblia (gr. *biblión – kniha*) je základnou knihou židovského náboženstva (*judaizmu*) a kresťanstva. Je to jedinečná literárna, historická pamiatka, nesmierne kultúrne dedičstvo ľudstva. Je najčítanejšou a najrozšírenejšou knihou na svete, je súborom textov a pravidiel náboženskej viery a morálky. Biblia sa označuje aj ako **Knihá kníh** (gr. *Biblós tú biblú*), **Písmo sväté**, **Slovo Božie** a pod. **Nie je súvislým rozprávaním**, Biblia pozostáva z **rôznych literárnych druhov a žánrov** – mýty, kronikárske záznamy, príbehy, múdroslovie, zákonodarstvo, poézia, proroctvá, dejiny izraelského národa a i. Skladá sa zo **Starého a Nového zákona**.

Starý zákon – 46 kníh	Nový zákon – 27 kníh
a) historické knihy – 5 kníh Mojžišových (<i>Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri a Deuteronomium</i>), Kniha sudcov...	a) historické – 4 evanjeliá (<i>podľa sv. Matúša, Marka, Lukáša a Jána</i>), Skutky apoštolov
b) poučné a básnické – Žalmy, Kniha prísloví...	b) poučné – listy sv. Pavla, sv. Jakuba, sv. Petra
c) prorocké – Izaiáš, Jeremiáš, Ezechiel, Daniel...	c) prorocké – Zjavenie sv. Jána – tzv. Apokalypsa
d) knihy zákonov a prísloví	

1.1.1 Vznik Biblie a jej preklady

Texty **Starého zákona** vznikali postupne, najstaršie (*písomné*) sú zo začiatku **1. tis. pred n. l.** Ústnym tradovaním sa šírili skôr - **od 3 000 pred n. l.** Neskôr, keď sa kočovní pastieri v Palestíne usadili, začali obrábať pôdu a vznikli prvé kráľovstvá, začali sa texty zapisovať (*pisári v svätyniach*). Ani texty Nového zákona nevznikli naraz. Ježišovi súčasníci si ho mohli vypočuť, neskôr o ňom rozprávali jeho učenici. Knihy **Nového zákona** vznikali približne v rokoch **50 – 130 n. l.**

Od 3. stor. pred n. l. vznikal v Egypte grécky preklad hebrejských textov, akýsi grécky Starý zákon, ktorému sa hovorilo **Septuaginta** („*Sedemdesiatka*“, *podľa počtu prekladateľov*). Tento preklad prevzala aj vznikajúca kresťanská cirkev. Keď zosilnel vplyv Ríma, prevládala v západnej časti Rímskej ríše latinčina. Do nej bol preložený hebrejský Starý zákon mníchom **Hieronymom** a okolo roku 400 vznikla latinská biblia **Vulgata** (*lat. vulgus – ľud*). V 9. stor.

Konštantín a Metod preložili do staroslovienčiny časť Starého zákona, evanjeliá Nového zákona a iné náboženské texty, čím položili základy prekladovej literatúry Veľkej Moravy.

1.1.2 Biblia – výpoveď o Bohu a človeku

Biblia nie je vedeckou správou, obrazy o začiatku sveta a človeka poukazujú na všemohúcnosť Boha, stvorenie sveta nebolo teda samoučelné, lebo všetko má slúžiť človeku. Medzi textami Starého zákona a inými dielami starovekej literatúry možno nájsť kultúrne súvislosti, napr. správu o potope sveta (v Biblii aj v sumerskom Epose o Gilgamešovi). Biblia ovplyvnila jazyky a literatúru všetkých európskych národov. Prešli do nich mnohé básnické formy, výrazy a symboly Biblie (*Adamovo rúcho, začať od Adama, jablko hriechu, Sodoma a Gomora, Judášov bozk, neveriaci Tomáš, niest' kríž, múdry ako Šalamún, Pilátovo umývanie rúk, Kristove roky, hriešnica Magdaléna, Božie mlyny melú pomaly, ale isto, Kainovo znamenie, posledný súd, ísť svätému Petrovi ovečky pásť, prišlo na lámanie chleba, ...*). Mnohé biblické vlastné mená sa stali synonymami niektorých vlastností či schopností: Šalamún múdrosti, Goliáš hrubej sily, Herodes ukrutnosti, Judáš zrady...

1.1.3 Starý zákon

V Starom zákone (*hebr. tóra, gr. Pentateuch*) je zachytený vzťah Boha a ľudu Izraela. Tieto knihy prebrali neskôr kresťania, lebo v nich našli prísľub príchodu Mesiáša – Ježiša Krista. Nazvali ich Starým zákonom, aby ich odlíšili od vlastných kníh – Nového zákona.

Príbehy Starého zákona rozprávajú o stvorení sveta a človeka, o živote prvých rodičov Adama a Evy v raji, o prvom hriechu a vyhnaní z raja, o Kainovi a Ábelovi (*prvej bratovražde*), o stavbe babylonskej veže (*a vzniku národov a jazykov*), o potrestaní obyvateľov Sodomy a Gomory (*príbeh o Lótovi a jeho žene*), Noemovi a potope sveta, Dejiny Izraela sa začínajú Abrahámom, ktorého si vážia Židia, kresťania aj moslimovia. Boh mu ukázal novú zaslúbenú krajinu (*Palestínu*) a z jeho rodu vzišiel veľký národ. Známu postavou Starého zákona je aj Mojžiš, ktorého si Boh vybral, aby vyviedol Abrahámových potomkov z Egypta. Boh prostredníctvom neho uzavrel s ľuďmi najdôležitejšiu zmluvu na hore Sinaj (*najdôležitejšou súčasťou je Desatoro Božích prikázaní*). V Starom zákone nájdeme príbehy aj o zbožnom kráľovi Dávidovi, múdrom Šalamúnovi a mnohé ďalšie. V príbehoch sa uplatňuje **motív viny a následného trestu**.

Súčasťou Starého zákona je aj ľúbostná i reflexívna poézia. Skvostami sú žalmy, modlitby, chválospevy. Osobitné miesto zaujíma **Pieseň piesní** (*Veľpieseň, Pieseň Šalamúnova*). Ide o súbor starých ľúbostných svadobných piesní, ktoré sa spievali v predvečer